

Langs de rafels van mijn bestaan

Mijn pad van duurzaamheid

Colofon

ISBN: 978 90 8954 468 1
1e druk 2012
© 2012 Margriet Zoelman

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
Telefoon: 058-2894857
www.elikser.nl

Foto omslag: Hans de Kruijf

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Langs de rafels van mijn bestaan

Mijn pad van duurzaamheid

Margriet Zoelman

INHOUD

Bastogne	7
Ommetjes	27
Maandagmorgen	48
Het meisje zonder gezicht	50
Innerlijke reis	52
Oversteken	70
Totemspoor	95
Maandagmorgen	122
De jonge vrouw zonder gezicht	125
Tijd	127
Belasting en verlichting	147
Mijn pad	173
Maandagmorgen	199
De oude vrouw zonder gezicht	202
Onderweg	204

Bastogne

Claudia zou er ongeveer tegen vijf uur zijn, had ze gezegd. Ze zal ons vlak voor haar vertrek bellen. Om halfeen gaat de telefoon. Ze gaan nu al op weg. Hans en ik kijken elkaar aan, eigenlijk best wel een beetje blij en opgelucht, ook al weten we dat dit betekent dat ze de kinderen die middag heeft thuisgehouden van school. Als we samen om twee uur rond de grote pan met macaroni zitten, hebben we een heel gesprek over 'liegen' met de kinderen van Claudia: Samira, die dertien is, en Kevin, die volgens mij nu ongeveer acht zal zijn. Hoe kun je als moeder nu zeggen dat liegen niet mag als je het zelf ook doet, aldus de kinderen. We proberen hun 'eigen verantwoordelijkheid' uit te leggen en vertellen hoe je je eigen geweten kunt raadplegen, want uiteindelijk bepaalt die of iets liegen is of niet. Met voorbeelden wordt het meestal duidelijker en we laten ze zelf met voorbeelden komen. Claudia legt uit waarom zij deze keus heeft gemaakt, wat haar overwegingen waren om de juf van Kevin te vertellen dat ze naar de orthodontist moeten die middag.

Het gevolg is dat we nu al om drie uur richting Bastogne kunnen rijden in plaats van pas om zes uur 's avonds. We doen er evengoed nog vierenhalf uur over en zijn er om halfacht 's avonds. Het is half december en de weersvoorspellingen zijn niet al te gunstig. We willen niet het risico lopen om in natte sneeuwbuien en ijzel terecht te komen. Bovendien kom je dan 's avonds zo laat aan dat het voor de kinderen direct bedtijd is, of ze kunnen niet goed slapen en zijn de volgende dag hangerig, terwijl ze juist lekker uitgerust moeten zijn en zin hebben in een 'vette' wandeling door sneeuw en bagger. Want daarvoor zijn we in Bastogne, voor de zesenzeestigste 'Historic Walk', ter nagedachtenis aan de 'Battle of the Bulge'. De vader van Claudia is er al. Hij begeleidt de Luchtmacht die jaarlijks met een groep vertegenwoordigd is. We slapen in een groot sportcentrum waar ze alles opgeteld ongeveer vierhonderd mensen onderbrengen, verdeeld over meerdere

zalen. Wij liggen in het kleinste zaaltje met maar vijftien personen, allen bekenden van 'pa O' en Claudia. Een aantal kenners Hans en ik ook, de meeste van andere wandelmarsen. De andere zalen lijken vooral enorme leger tenten met rijen veldbedjes of soms ook matrassen of matjes op de grond of stretchers. Zoals gewoon is op dit soort tochten zijn er weer vele nationaliteiten aanwezig. Nederlanders, Fransen, veel Engelsen en Amerikanen, verder Duitsers, Denen, Noren, Belgen natuurlijk en af en toe hoor ik een taal die ik niet thuis kan brengen. Er zijn zowel mannen als vrouwen en hoewel er ook veel 'burgers' zijn, legeruniformen overheersen toch wel. Dit vergroot de discipline in het sportcentrum.

Hier heerst toch meer dat gevoel van een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ik voel het al direct als ik het gebouw binnenkom. Wat me direct opvalt is dat boven maar één ruimte is, met twee damestoiletten en één wasbak. Beneden schijnen er ook twee douches te zijn, maar ook dat is niet veel als je bekijkt hoeveel mensen er gebruik van moeten maken. Alles is wel heel schoon en rustig. Dat is toch altijd weer een groot verschil met tochten waaraan vooral ook burgers deelnemen. Mijn ervaring is dat het dan bijna altijd direct een zootje is en er overal lange wachtrijen ontstaan. De veldbedden voor Claudia, Samira en Kevin staan al klaar en Hans en ik kunnen onze bedden er mooi naast zetten in de hoek.

Zo hebben we met ons vijven een rustige plek. We rollen onze slaapzakken uit, de kinders gaan in de pyjama en we genieten op dat moment van er zijn en voelen rust en dankbaarheid dat het onderweg zo goed gegaan is. Het weer bleef goed op wat mist na bij aanvang van de Belgische Ardennen. We hebben maar twee keer kort in een file gestaan op verschillende knooppunten, de weg was mooi schoon en de stemming in de auto was heel goed. Moeders op de achterbank tussen beide kinders in om de wederzijdse territoriumdrift tussen broer en zus in goede banen te leiden. Tot voorbij Arnhem is het nog heel stil in de auto en ieder heeft duide-

lijk behoefte aan even wat rust. Zo ter hoogte van Nijmegen komt de eerste file en daarmee komen ook de babbels weer. Over het verkeer, het weer en de drukte. Maar al snel, ongemerkt, gaat het over in spelletjes, zoals 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' en woorden verzinnen die eindigen op 'ine'. Dan komen de kinderen met het spel om dieren op te noemen. Het volgende dier moet dan telkens beginnen met de laatste letter van het vorige dier. In het begin lukt dat nog wel, maar later wordt het steeds stiller door de lange denkpauzes. Het gevolg is wel dat er dan ineens ruimte blijkt te zijn voor hele mooie dieren zoals de nachtegaal of de sabeltandtijger. En daarna komen de dieren die zouden kunnen bestaan. Mijn langbuikzwijntje doet het heel goed. We lachen en de kaken beginnen me zeer te doen. En dan zijn we al bij de grens. Samira, Kevin en ik halen koffie bij de pomp. Natuurlijk mogen én Samira én Kevin én ik een muntje in de koffieauto-maat gooien. En natuurlijk wordt de plaspauze niet vergeten. We zijn los van Moeder Aarde. En 'op de grens van land en water vormt zich zo het strand' is een eigen verzonnen uitspraak die me nu te binnenschiet. We zijn los in de ruimte en we kunnen ervan maken wat we zelf willen. Die vrijheid voel ik nu héééééél duidelijk en ik maak er nu op dit moment 'chocola' en 'chocotoff' van. Het blijkt een gouden greep want het komt het hele weekend terug. Meestal komen de kinderen er zelf al mee.

De inspiratie kwam eigenlijk van de chocola die ik mee had en die ik deelde. Toen we de koffie en de chocola ophadden, hadden we weer energie en om hier uiting aan te geven begon ik te rennen over de parkeerplaats en riep heel hard: "Cho-co-laaaaaaaaaaaaaaaaa!!!!!!" Nou, dat was het teken voor Kevin om het ook op een rennen te zetten en ook 'Chocola' te roepen en Samira volgde ook. Even uitwaaien, uitrennen. Het is inmiddels zes uur en donker en in België wordt het steeds witter. Daar ligt de sneeuw nog en we wijzen elkaar op de mooie vergezichten dichtbij. De grote

dennen vlak voor Bastogne, die zo uit het duister oplichten, maken heel veel indruk op mij. Het lijken echt hele grote sterke reuzen, breed en krachtig door de takken die buigen onder een dikke sneeuwlaag. Zo massief, zo Bourgondisch en de grote lampen van de snelweg geven de sneeuw een rode gloed, en de mist voegt daar een sfeervolle waas aan toe. Ik zie de eenhoorn tussen de bomen staan. Kevin ook. Hans ook. Claudia ook. Samira ook. Het geeft een hele sterke onderlinge verbondenheid in de beslotenheid van de donkerte in de auto.

Deze herinneringen zijn we samen aan het ophalen in de beschutting van ons hoekje in de sporthal. In deze rust en geborgenheid gaat Samira uit haarzelf zelfs haar huiswerk maken voor Engels. Met drinken en lekkere hapjes zitten de kinderen in bed en wij zitten aan hun voeteneinde op bed of op een stoel. Zo'n moment dat uitnodigt voor vragen, verhalen, grapjes en ondeugd. De ondeugd komt na verhalen van Hans en Claudia over geintjes die ze vroeger wel eens uithaalden. Nu is het vooral Samira die met rode koontjes en gespitste oren hen uithoort. Het matrozenbedje spreekt toch wel erg tot de verbeelding en ik zie haar al rond spieden naar die uitnodigende bedjes rondom: "Hhhmmmm, wie heeft allemaal lakens?" Kevins ogen worden groot en stralen en kijken opgewonden van de een naar de ander, vol verwachting. Ja, ja, de hint is duidelijk en de zaal leeg. Ik kijk naar het bed, keurig opgemaakt, links achter in de hoek. Samira staat al bij de deur om die dicht te houden. Hans en ik staan bij het bed om het laken dubbel te vouwen zodat, als je in bed stapt, je niet verder komt dan tot halverwege. Klus geklaard. We leggen Samira en Kevin uit dat de samenzweringscode bezegeld moet worden met een handdruk en de belofte te zwijgen en niet te lachen. Ze zweren het.

Dan is het echt wel bedtijd voor ze. We stoppen ze in en maken met z'n drieën nog even een ommetje buiten door de besneeuwde straten. We kunnen de kinderen met een gerust

hart achterlaten omdat we weten dat de anderen zo thuis zullen komen en er bovendien genoeg bekend volk is op de andere zalen. Wij belanden in een kleine herberg in een achterafstraatje op een hoek waar een gezellige bedrijvigheid heerst aan de lange tafels met banken. Hier heerst toch echt de cultuur van donker bier in grove aardewerk kroezen, in dit geval in de vorm van een Amerikaanse helm, speciaal gemaakt vorig jaar ter nagedachtenis aan de Airborne van 1944.

Thuis heb ik de betekenis van Bastogne opgezocht in het etymologisch woordenboek, het komt van 'bastonnage', Bastenaken, en betekent 'pak slaag'. Nu bestaat Bastogne natuurlijk al heel wat langer dan de Tweede Wereldoorlog, maar het is wel hier waar die enorme slag heeft plaatsgevonden, the Battle of Bastogne. De Amerikaanse film uit 1965 met als titel 'The Battle of the Bulge' herinnert hieraan.

Het is heerlijk zitten zo met z'n drieën en wij evalueren de dag nog een keer waarin we toch vooral ook de vreugd van het samenzijn 'herdenken'. Als je Samira en Kevin vanmiddag en vanavond zag, zou niemand denken dat het kinderen zijn met problemen. En als mensen ons drieën zo in de kroeg zien zitten, komt het bij niemand op dat dit misschien wel een heel ongewoon beeld is waar wij al jaren naar uitkijken in onze 'dingen die we nog graag willen doen'-rijtje. We zitten samen, nippen van ons drankje en zijn gelukkig. Claudia zegt het hardop: "Margriet, het is voor mij heel waardevol om hier samen met jou en Hans te mogen zitten".

Ik knik. Woorden zijn overbodig. Hier valt niets aan toe te voegen.

Als we terugkomen op de kamer zijn wij net op tijd om het heugelijke feit mee te maken dat iemand probeert zijn bed in te komen wat natuurlijk niet gaat. Samira's ogen stralen als ik de deur binnenkom. Dit sámen mee te maken is natuurlijk veel leuker. We liggen met z'n vijven, allemaal keurig op onze rechterzij met de ogen wagenwijd open en een big smile op

onze gezichten. Het lukt hem maar niet dat bed te doorgronden en je ziet dat hij er helemaal niks van snapt. Hij die toch altijd zo keurig zijn bed opmaakt. Strak tot in de puntjes. Letterlijk. Na twee wankelende en vergeefse pogingen wordt het bed rigoureus afgehaald en helemaal opnieuw opgemaakt. We stikken zowat in de hitte van onze slaapzakken. Daarna draaien we ons allemaal een voor een op onze linkerzij, geven elkaar een knipoog als welterustenkusje en slapen vredig in met een dikke glimlach rond de lippen.

En zo worden we de volgende ochtend ook weer wakker in de bedrijvigheid van geritsel, gekraak en geslof van de anderen. De kinderen natuurlijk helemaal blij om opa te zien en opa misschien nog wel blijer om zijn kleinkinderen heelhuids te zien. In opa herken ik mijn vader als hij Ingmar en Arnaud in zijn armen sluit. De kinderlijke spontaniteit lijkt een chemische reactie aan te gaan met opa's cellen en een ogeneschijnlijk druk en weerbarstig man wordt omgetoverd, met de snelheid van een chemische reactie dus, in een teder gebaar en zachte armen waarin z'n kleinkinderen verdwijnen. Zijn stem klinkt nog even luid, maar zijn ogen staan zacht en met aandacht. Dit verandert overigens weer even snel, in een handomdraai, als hij zich tot zijn dochter richt en haar onderwerpt aan een spervuur van vragen; of ze wel eten en drinken voor de kinders mee heeft, genoeg warme kleding en droge kleren... en... en.... Ook daarin herken ik mijn vader. Vader-kind is toch een hele andere relatie dan opa-kleinkind, ben ik inmiddels achter. Er gelden ook hele andere regels. Ik zie het ook weer terug in Claudia als moeder richting haar kinderen. Ze moet goed voor ze zorgen, wat de kinderen natuurlijk gauw als zeurderig en bemoeizuchtig ervaren. Als opa heb je die zorg niet en als kleinkind die angst niet, waardoor beiden met meer afstand en opener naar elkaar toe kunnen zijn. En in die opening komt het genieten en het verwennen. Michel komt binnenwaaien en even later ook Meranda. Ik hoor van hen dat Puck gisteravond ook goed is overgekomen.

Om negen uur staan we aan de start en komt Claudia met een hele doos vol met broodjes en dikke plakken ham en kaas aanlopen. Dat gaat er wel in. Kevin komt eraan met een bakkie koffie en hij straalt onder de verrukte uitroepen van Hans en mij. Ik help Puck nog in haar 'overboots' tegen het glijden en Hans haalt een pleister voor de flinke snee die ze opliep toen ze uitschoot met haar mes bij het lossnijden van haar laarzen. Ik krijg een 'Lang zal ze leven'-serenade van de 'Meranda mob' zoals we de vriendengroep rondom haar noemen. Meranda is voor ons de spil en ook de drijvende kracht achter een wandelgroep waar Hans en ik ook in opgenomen zijn. Meranda is heel stoer en ook heel lief en verzorgend. Het is zo mooi om die twee eigenschappen verenigd te zien in één persoon. Michel, haar vriend, is veel meer dartel en snel, zijn ogen en oren missen niks en via zijn rappe mond en stralende lach geeft hij alles ook weer met eenzelfde snelheid terug. En Puck? Puck is grandioos. Daar heb ik geen woorden voor. Ik herken in haar mijn eigen stoerheid, kracht, snelheid en doorzettingsvermogen van vroeger. Ze is mooi, zo mooi om te zien en fantastisch om mee om te gaan. Met haar kan ik gesprekken hebben over het leven. En eigenlijk zijn er over en weer altijd maar weinig woorden nodig om elkaar tot in het diepst van onze ziel te begrijpen. Het bevreemdt mij nog steeds dat zo'n mooi mens nog steeds alleen is, in die zin dat zij geen partner heeft. Anderzijds komt het me ook wel bekend voor want toen ik Hans leerde kennen was hij ook 35 en alleen. Geen vrouw, geen kinderen, niet eens gescheiden. Gewoon, alleen. Zo'n mooi mens. Ik kon er met de pet niet bij! Nu ben ik natuurlijk wel blij dat andere mensen niet in hem zagen wat ik in hem zie, anders was hij 'bezet' geweest.

Van Puck krijg ik een heerlijke Schotse single malt whisky en ik deel ze mede dat als ze nog wat lekkers willen onderweg, ze in de buurt moeten blijven of vanmiddag moeten langskomen. Dan krijg ik nog een 'lang zal ze leven' van de 'Claudia

mob'. Mob is een Engels woord, eigenlijk Australisch. Mob wordt in Australië te pas en te onpas gebruikt voor alles waar ze zo snel geen gepastere aanduiding voor kunnen vinden en dát is heel veel in Australië. Mob is een groep, ondefinieerbare hoeveelheid, iets, veel, 'biggest mob', clan; kudde en stedelingen zijn 'city mob'.

We hadden een afstand van twaalf kilometer bedacht maar kunnen kiezen uit zeven of veertien kilometer. We zien wel onderweg. Samira ziet Lo, haar 'kop en kont suikeroom', en Boy en die zien we de rest van de dag niet meer terug. Zij gaat met hen lopen, zegt ze, als ze nog even bij ons komt om haar mooie ring te showen die Lo voor haar heeft meegenomen uit Nieuw-Zeeland. Zilver met de vorm van een hartje en daarin een helderblauw parelmoeren schelp als steen. Ze straalt nog meer dan de ring. Even is het huilen want nu wil Kevin natuurlijk ook mee met Lo maar Hans weet aardig zijn aandacht te vangen met een afleidende opmerking... en meteen is dat ook het startsignaal om te gaan lopen en scènes te voorkomen.

Scènes zien we volop onderweg in de displays die gemaakt zijn ter nagedachtenis aan de bevrijding van Bastogne. Militairen en vrijwilligers in uniformen van toen beelden scènes uit om de sfeer van vroeger na te bootsen. We zien schuttersputjes, waarin mitrailleurs opgesteld staan. Mannen in uniformen van toen koken, bedienen de radio, rusten, houden een provisorische kachel -gemaakt van een jerrycan- brandende, geven uitleg op vragen waarbij natuurlijk veel armen- en benenwerk. Kleine bivaktentjes, schuilplaatsen, schutplaatsen, fouragekisten, munitiekisten, poncho's, witte lakens en ga zo maar door. Letterlijk alles is uit de kast gehaald om een levendige indruk te geven van de omstandigheden van zo'n vijftig jaar geleden. Het is alsof we door een filmdecor lopen van 'Band of Brothers'. Met name Kevin wilde dit heel graag eens zien. Hij is erg geïnteresseerd

in de oorlog en gelukkig hebben we Hans mee die al zijn vragen kan beantwoorden en honger naar meer kan stillen. En zo, zonder het te merken, lopen we eigenlijk heel wat kilometers. Onderweg zijn de verzorgingsposten wat sober met alleen warme chocomelk of glühwein en geen bankjes om op te zitten. Gelukkig hebben wij zelfredzaamheid altijd hoog in ons vaandel staan en deze keer hebben we daar zeker het nodige profijt van. Ik heb de rugzakstoel 'met leuning' om op te zitten en voel me als de koningin en de anderen hebben poncho's mee voor een droge en zachte ondergrond op een boomstronk, brugleuning of stenen muurtje. De wandeling is grotendeels voor de wind waardoor het weer zacht aanvoelt. De bospaden zijn wel glibberig maar de omgeving is prachtig wit. Hans en ik zijn wel heel blij met onze spikes. De oorlog teruggebracht tot de menselijke maat. Het besef van het effect van uniformen maar ook de mens die daarin verstopt zit met zijn familie, verbindingen, angsten, hoop, achtergrond, geschiedenis, drijfveren en twijfels. Hier en daar stelt Kevin zijn vragen en Hans wordt helemaal gegrepen door een kachel gemaakt van een jerrycan. We besluiten al gauw de veertien kilometer dan toch maar te doen, en achteraf is dit niet zo'n hele goede keuze geweest. Ten eerste omdat er niet veel displays, of 'levende kerststallen' zoals Hans ze noemt, zijn. Ten tweede omdat de route door steeds opener veld en tegen de wind in gaat. Ten derde omdat we pas na veertien kilometer bij een verzorgingspost komen waar je wat warmts te eten kunt krijgen. Althans, alleen nog broodjes bockworst want de soep is op. Ik begin me al een beetje vluchteling te voelen. Op Hans zijn GPS geeft de indicator aan dat we vijfhonderd meter van onze sportzaal zijn en we verwachten dan ook dat het laatste stuk van de route min of meer parallel loopt met de weg. We zien mensen die de rechtstreekse weg naar Bastogne nemen. Nú weten we dat dat een heel goed idee van ze is geweest. Wij worden namelijk het veld weer ingeleid, totaal een andere kant op en komen vier kilometer

verderop weer op de verbindingsweg uit aan de andere kant van Bastogne. Die moeten we oversteken, opnieuw het veld in. Kevin en ik hebben die energie eigenlijk niet meer. De gezichten van Hans en Claudia staan ook nors en boos. Wat is dit voor uitloop in kilometers? Typisch Belgisch, zijn we al gauw uit, of hebben we een pijl gemist? Straks toch eens navragen. De indicator op de GPS geeft 980 meter aan naar de sporthal. We lopen langs de weg richting Bastogne. Dat laatste ommetje hoeft van ons echt niet meer. We leggen het Kevin uit. Wijselijk vertellen we hem niet hoeveel kilometers hij al gelopen heeft. Hans weet hem nog steeds te boeien en bovendien heeft hij blijkbaar nog energie om te dollen en sneeuwballen te gooien. Hij blijft lachen en heeft het blijkbaar reuze naar zijn zin. Om halfvijf zijn we aan de rand van het centrum, net op tijd om groot materieel de stad in te zien rijden. Een grote Amerikaanse tank rijdt voorop, met allemaal soldaten bovenop. Daarachter een kleine Duitse tank gevolgd door vrachtwagens en jeeps. Allemaal vol soldaten. Kevin zwaait, de militairen zwaaien, wij zwaaien. Het kippenvel loopt ons over de rug. We staan daar als enigen op die kruising en voelen ons werkelijk teruggezet in de tijd. De schaduwen van de huizen, de geur van diesel en benzine, het geronk van de motoren, het rollen van die rupsbanden over het straatdek. Bijna als een flashback. En eigenlijk is dat natuurlijk ook zo. Door onze aderen stroomt hetzelfde bloed als dat van onze ouders en grootouders die de oorlog nog meegemaakt hebben. Wij zijn uit dezelfde genen gemaakt als zij. Die herinnering zit in onze genen en ons bloed, zoals het ook zit in de genen van de mensen boven op die tank en achter het stuur van die grote vrachtwagens. Hier zitten we midden in een collectieve herinnering als een gat in de tijd. In dit gat komen 1944 en 2010 samen, onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ik zie dat Hans en Claudia ook beiden met een brok in hun keel staan en we staan daar nog steeds als de stoet allang richting centrum is verdwenen. Kevin glimt.

Ik schat in dat we zo ongeveer de laatsten zijn die binnenkomen en we vertellen Kevin dat hij zijn grootste afstand ooit gelopen heeft: negentien kilometer en honderd meter. We hebben géén pijn gemist, bevestigen de anderen. En ook de eenentwintig kilometer bleek vier kilometer langer. Het licht ging uit bij ons en we hebben een dik uur alle vier diep geslapen.

Van mijn verjaardag viert zo nog niet veel en toch voel ik me de hele dag al erg jarig met al die mooie cadeautjes die ik krijg. Een aaneenschakeling van plezierige momenten in aangenaam gezelschap in een prachtige omgeving met zelfgebakken appeltaart onderweg. Het is weer eens heel anders jarig zijn. En het grootste genot is wel dat er geen teleurstellingen zijn van de mensen die niet komen op mijn verjaardag. In december jarig zijn is toch altijd weer de beklemming tussen Sinterklaas, Kerst en Oud en Nieuw en het altijd aanwezige risico van slecht weer, gladheid en donkere dagen.

Geestelijk en lichamelijk weer een beetje opgeknapt, gaan we tegen halfzeven de deur uit op zoek naar eten. In de kantine beneden zien we wel heel veel bekenden, maar geen eten en we laten ons deze keer niet verleiden tot een biertje. Te moe.

Het wordt de dichtstbijzijnde friterie en daar serveren ze wel wat breder dan in onze snackbars. Ik ga voor de mosselen. Het eten is op mijn kosten, ter ere van mijn verjaardag. We knappen nog veel meer op. Een lach komt weer uit onze keel en we kunnen weer grapjes maken over de 'uitgelopen' tocht. Als we halverwege onze maaltijd zijn, komt Samira binnen met 'de mannen' in haar kielzog. Bij vertrek attender ik ze op de borrel mijner ere en de zelfgebakken, nou ja door Hans dan, taart. Boy biedt de camper van Lo aan als aangename ruimte om die borrel te nuttigen. Houden we in gedachten. Op weg naar huis kunnen we het toch niet laten en draaien af richting centrum voor de 'grande finale'. Kevin kijkt verrukt op naar zijn moeder. Mag hij ook mee?

Hoeft hij nog niet naar bed? Er lopen nog veel meer kinderen rond in de dartele sfeer van een zojuist bevrijd Bastogne in 1944. Geparkeerde legertrucks en soldaten die feestvieren in de straten met blonde liefjes. Lokale bewoners gekleed en gekapt in de stijl van de jaren veertig. Uit de luidsprekers muziek van de Star Sisters. Vuurkorven verlichten het geheel. Gewonde soldaten op hun krukken kruisen het tafereel, de deuren naar de cafés staan open en er wordt gelonkt en gelachen. Het leven wordt gevierd. Gratis soep wordt uitgedeeld en chocolaatjes en snoep voor de kinderen. Op de motorkap van een Amerikaanse Willy staan een fles champagne met glazen en toast met kaas uitgestald op een mooi kleedje, omlijst door vrolijke mannen en vrouwen. Ze proosten, ze sjansen. 'De jeugd' in schrill contrast met de ouderen, de veteranen en zij van de 'resistance', die waardig door de straten gaan, bijna marcherend, met vaandels en vlaggen die de vrijheid van de bevrijding onderstrepen. De verbroedering en uitwisseling van clubnamen, in plaats van compagnienamen. Alle talen hoor je en een opvallend detail is dat de Duitse gasten hier in Amerikaanse uniformen lopen. Alle mannen lijken nu knap in hun uniformen. En de uitbundigheid geeft hun een zelfverzekerde uitstraling die iedereen goed staat en mooier maakt. Even zie ik weer een beeld voor mij van vanmiddag. Onze laatste kilometer langs die drukke weg waar verkeer ons voorbij raast. Onze blik wordt als een magneet getrokken naar drie vrouwen die in prachtig uniform, van het Amerikaanse leger uit de jaren veertig, een onuitwisbare indruk maken. Strak uniform, getailleerd met kokerrok met split, nylonkousen over prachtig gevormde slanke benen die in stevige pumps eindigen. Ze lopen met een kordaatheid door de sneeuw die spikes onder hun zolen doet vermoeden. Het scheve mutsje op hun hoofd maakt het beeld compleet. We staan stil en gapen ze na tot ze verdwenen zijn in een zijstraat. Was dat echt? En dat denk ik nu ook. Is dit echt? Het is voltooid verleden tijd en wij lopen erin rond, van het

ene tafereel naar het andere plaatje wordt onze blik getrokken. Foto's uit een zwart-wit verleden die tot leven komen. Verstilde beelden die zijn gaan leven en die weer opnieuw verstillen in de foto's die Claudia maakt. Innerlijk verstillend en onder de indruk kloppen we bij Lo aan. Zijn camper staat voor de sporthal op de parkeerplaats. Het is eigenlijk koffietijd maar de koffie vervangen we nu toch maar door een borrel bij de 'torte de Payisanne' die Hans gemaakt heeft. Voor de kinderen heb ik vlierbloesemsiroop mee. Het is warm en knus in de camper. Lo heeft zelfs slingers die hij ophangt. "Jij lacht nog steeds. Ik vind het heel knap van je dat je nog plezier kunt hebben", zegt Samira ineens.

"Wat leuk dat je dat zegt. Dat doet me goed om te horen. Ik heb ook plezier", zeg ik.

"Maar hoe kan dat dan?", reageert Samira direct terug.

"Ik maak nog steeds ook hele leuke en mooie dingen mee. Zoals nu bijvoorbeeld dat jij dit tegen mij zegt. Daar krijg ik een heel warm gevoel van in mijn hart", antwoord ik.

"Samira is wel eens vaker eerlijk. Valt niet altijd in goede aarde", komt Claudia ertussen.

Ik zie dat Samira zich terugtrekt, ze kromt haar rug, alsof ze probeert weg te kruipen in een hoekje.

"Dank je wel, Samira. Het doet mij heel goed dat je dit zegt. Veel mensen denken het misschien wel, maar zelden wordt het hardop gezegd. En dat terwijl het mij toch erg goed doet om dat te horen."

Ziek zijn is nu eenmaal sinds vijf jaar onderdeel van mijn leven. Als er open over gesproken kan worden, wordt het onderdeel van ons leven en daarmee minder zwaar om te dragen voor mij alleen. Het gesprek gaat weer over in grappen en grollen en voor moeders is het langzaamaan nog het meest bedtijd zo te zien. Samira, Kevin en ik beginnen als een soort afbouwmeditatie het Chooooooooooooooff-ritueel waar we straks allemaal lekker op kunnen slapen. Claudia

gaat, met de kinders in haar kielzog, en Hans en ik blijven nog even nazitten. Het is dan dat het verhaal op de achtergronden van deze wandeltocht komt. Lo is ook al een oude rot in het vak en nu blijkt dat hij het is geweest die samen met veteraan Maurice deze herdenkingstocht vorm heeft gegeven. Maurice kwam op zijn achttiende met de Amerikanen mee als tolk, in het Ardennenoffensief. Hij heeft dus nog net het staartje van de oorlog, de Battle of the Bulge, meegemaakt. Nu is hij drieëntachtig en dit jaar is het eerste jaar dat de organisatie in handen is van de gemeente. Vandaar nu ook de legering in de sportzaal. Tot dan toe was het Maurice persoonlijk die ervoor zorgde dat alle deelnemers aan de tocht ergens ondergebracht werden. Een heidens karwei. In de loop van de jaren werd natuurlijk steeds meer door anderen gedaan, maar Maurice bleef de laatste controle over alle aspecten houden. Het was Maurice die de Franse contacten verzorgde en Lo is erbij betrokken geraakt voor het leggen en onderhouden van de Nederlandstalige contacten. De rest is geschiedenis. Dit is inmiddels uitgegroeid tot een internationaal samenkomen van militairen en burgers. Ik schat dat zo'n tweeduizend mensen de tocht lopen en daarnaast zijn er nog de verenigingen en organisaties die de aankleding verzorgen. Volgens Lo inmiddels uitkleding trouwens. Het is bijna niet meer te betalen om al die legervoertuigen over grote afstanden of op diepladers deze kant op te laten komen. Vorig jaar nog waren er oude vliegtuigen die overkwamen en parachutisten die landden en wel dertig tanks die door de straten bulderden. Dit jaar niet meer. En voorgaande jaren werd de slag om Bastogne nog nagespeeld. Groots werd nog uitgepakt tijdens de vijftigste herdenking. Toen werd de hele stad in het duister gezet om de slag zo realistisch mogelijk na te spelen. Het is Maurice altijd gelukt om aan de hele organisatie voldoende geld over te houden om te bekostigen dat veteranen naar herdenkingsbijeenkomsten kunnen. Een concept dat de Airborne in Oosterbeek ook toepast. Maurice